

גוף הקורבן כגוף ההוכחה

ניהול הליך משפטי אינו קל לשום אדם, אך הוא קשה שבעתיים לקטינים ולקטינות נפגעי עבירות מין. עיקר הקושי הוא בשימוש החוזר בגופם, הפעם כאובייקט לסיפוק הראיות הנדרשות בהליך המשפטי

רוני אלוני-סדובניק

דה אינם מקלים ואינם מתחשבים במצבן הרפואי הנפשי של נפגעות קטינות, ואף נוטים להתעלם מהנזק החדש שהליך זה גורם. למעשה, ההפך הוא הנכון; תסמיני הפרעת הדחק הפוסט-טראומטית שמהם הן סובלות לאחר הטראומה המינית שעברו מתנגשים בעוצמה באותה רשימת דרישות ראייתיות החיוניות כל כך לניהול ההליך המשפטי: צורך בדיוק בפרטים, קוהרנטיות בתיאור השתלשלות האירועים, גר-סאות שלמות ואחידות, מענה מהיר וברור לשאלות הנוגעות לנאשם, לאופי הפגיעה וכיוצא באלה. תסמיני הפרעת הדחק הפוסט-טראומטית מקשים על הנפ-

במכלול של קבוצת נפגעי עבירות מין הנערות המתבגרות בגילאים 14-18 הן כ-51% מכלל הנפגעים וכ-75% מכלל הקטינים נפגעי עבירות המין. אמנם עד גיל 12 אין הבדל משמעותי בין אחוזי הבנים לאחוזי הבנות הנפגעים, ואולם מגיל זה עולה בצורה משמעותית שיעור הבנות הנפגעות. קבוצת הנערות נופלת בין הכיסאות. מחד גיסא הן עדיין קטינות ולא בשלות נפשית לעמוד בהליכים משפטיים מתישים ומורכבים, ומאידך גיסא הן כבר אחרי הגיל המקנה לילדים זכות למסירת העדות באמצעות חוקר ילדים. במקרים רבים תנאי ההע-

עו"ד רוני אלוני-סדובניק, משרד עורכות דין

קבוצת הנערות נופלת בין הכיסאות. מחד גיסא הן עדיין קטינות ולא בשלות נפשית לעמוד בהליכים משפטיים מתישים ומורכבים, ומאידך גיסא הן כבר אחרי הגיל המקנה לילדים זכות למסירת העדות באמצעות חוקר ילדים

מהימנות ואמינות. כך גם בלבול בשיח, שתיקות ארוכות, רצון להפסיק את העדות באמצעה או גרסאות מתפתחות, נסוגות, משתנות, ובעיקר קרעים ברצף הזיכרון – כל אלה מתפרשים כפגם במהימנות ובאמינות.

סירוב של קטינים לחשוף את היומן האישי שכתבו, לעבור בדיקה אורולוגית/גינקולוגית או למסור את סיכומי המפגשים הפסיכולוגיים לפרקליטות או לסנגררים גם הם משתקפים בראי המשפט כמעוררי חוסר אמון בגרסת הקטין. זאת במקום

גם בדיוק באותן הדרישות המשפטיות: חורים בזיכרון, הצפות חלקים מהאירוע בסדר לא כרונולוגי, חוסר יכולת לדבר בנוכחות פיזית של הפוגע, הימנעות מהזכרות פלסטית בתמונות מתוך האירוע, רגשי אשמה, ובעיקר אצל קטינים חסרי ניסיון מיני – חסמים בהמשגה טרמינולוגית של מונחים מיניים והבנת הפעולות המיניות או אבחנה וקטלוג שלהן.

מבחינת השפה המשפטית, חוסר הבהירות של העד הקטין לגבי מונחים ופעולות מיניות מתפרש כחוסר

**תסמיני הטראומה המינית
שעברו הקורבנות מתנגשים
בעוצמה באותה רשימת
דרישות ראייתיות החיוניות
כל כך לניהול ההליך
המשפטי: צורך בדיוק
בפרטים, קוהרנטיות בתיאור
השתלשלות האירועים
וגרסאות שלמות ואחידות**

להתפרש כחסם מובהק של בעל צרכים מיוחדים המוגבל ביכולתו לאפשר לזרים חדירה נוספת למרחב גופו, נפשו ופרטיותו. ההליך המשפטי מהווה טראומה משנית לעבירת המין בכך שהוא משחזר

אובדן שליטה באוטונומיה הנפשית ובפרטיות המינית האינטימית של כל אינדיבידואל, קל וחומר כשהוא ילד.

במשך השנים ליוויות מאות ילדים נפגעי עבירת מין, צעירים וצעירות שנפגעו מינית כקטינים. ניהול הליך משפטי אינו דבר קל לאף אדם, אך הוא קשה שבעתים לקטינים ולקטינות נפגעי עבירת מין. עיקר הקושי הוא בשימוש החוזר בגופם, הפעם כאובייקט לסיפוק הראיות הנדרשות בהליך הפלילי אך גם בהליך האזרחי הנזקי.

מניסיוני עולה כי התנאי לנגישות קטינות וקטינים למערכת המשפט במטרה למצות את הדין עם מי שגרם להם טראומה נרחבת במרבית הפעמים כטראומה משנית חדשה, הנרבעת מהאובייקטיביזציה של פגיעתם הגופנית והנפשית ומאיון מעמדם וכוחם כצד בהליך. קטינות נדרשות בין היתר לחשוף את עצמן לבדיקות גופניות ונפשיות, לסקירות חודרניות, וכן להעמיד צילומי איברי גוף פגועים כחומר ראיות בפני הפוגע ופרקליטיו.

הן נדרשות לוותר על חיסיון רפואי – תיקים גינקולר-

גיים, פסיכולוגיים ויומנים אישיים הופכים לראיות המועברות בין שוטרים, פרקליטים ושופטים; הן נדרשות להרפות מאחיזתן במנגנוני ההגנה הט-

בעיים במצב טראומה ולהעמיד את גופן לבדיקה "רפואית משפטית". נוטלים מהן בגדים שלבשו בעת האירוע, נוזלי גוף, דגימות די-אן-איי, והן מחויבות לחזור שוב ושוב על פרטים פלסטיים בתיאור

האירוע; הן נדרשות להביט בפרצופים ולזהותם; לוותר על ההדחקה המקלה, ולהציף את עצמן בידועין בזיכרונות ובשחזור מראות ותחושות פיזיות מתוך האירוע – הכל כחלק מתיעוד ראיתי.

נפגעות עד גיל 14 היו אמורות לנהל הליך פלילי ללא צורך בחקירה נגדית ארוכה וחודרנית, בהיותן מוגנות לכאורה מכוח כללי הקטינות והאפוסטרופסות. אך בפועל הן מחויבות לעבור חקירה של מאות שאלות הנוגעות לאיבריהן האינטימיים, לנטיותיהן, לניסיון המיני, וקו החקירה נועד לכתיחה לערער את אמינותן ולהטיל בה ספק. הן חייבות לעשות זאת בנוכחות פיזית של הפוגע עצמו ונדרשות להדגים הדגמות "חינויות" לצורך הבהרת העובדות והרשעת הפוגע.

עבירות מין בכלל, ובילדים בפרט, נחשבות החמורות ביותר בחוק העונשין לאחר עבירת הרצח. אף שהציבור והמחוקק תופסים את המאבק בעבירות מין בילדים כנושא החשוב ביותר לטיפול, 67% מהתיקים המשטרתיים בעבירות מין בקטינים נסגרים, 23%

מהתלונות המבשילות לכתבי אישום נסגרות בעסקאות טיעון (מקלות) ורק 10% מהתיקים מגיעים לבירור מלא בבית המשפט. הסיבה המרכזית לפער

ההליך המשפטי מהווה טראומה משנית לעבירת המין כי הוא משחזר אובדן שליטה באוטונומיה הנפשית ובפרטיות המינית האינטימית של כל אינדיבידואל, קל וחומר כשהוא ילד

בהיעדר כלים להגן על העד הקטין ובהיעדר ייצוג משפטי לקורבן הקטין במסגרת ההליך הפלילי נדונים הילדים לטראומה חדשה, שהיא המחיר הנדרש לטיפול בגורם הטראומה הראשונה

בין רצון הציבור והמחוקק למגר את התופעה לבין מיעוט התיקים המגיעים לבית משפט היא חששה של הפרקליטות מהגשת כתב אישום המבוסס רק על עדות הילד נפגע העבירה, ובהיעדר ראיות חי-זוק וסיוע נוספות.

לא בכדי מהססת הפרקליטות מניהול משפט בתיקים אלה, שכן נוסחי החקיקה מסורבלים ומסויגים ואינם מאפשרים העדת קורבנות בסביבה שתוציא את האמת לאור. העדת קטינים בבית משפט נהפכת לחוויה טראומטית לקטינים מאחר שידי הפרקליטות וידי בתי המשפט כבולות – בהיעדר כלים להגן על העד הקטין ובהיעדר ייצוג משפטי לקורבן הקטין במסגרת ההליך הפלילי, נדונים הילדים לטראומה חדשה, שהיא המחיר הנדרש כדי לטפל בגורם הטרומה הראשונה.

באותם מקרים בהם נערו מוזמנות לחקירה נגדית במשפט עבירות מין, הן נחשפות במרבית הפעמים לחקירה נגדית שלדעתני ניכר כי לא נועדה לחשוף את האמת. יותר נכון לומר כי היא נועדה להטיל בהן ספק, באמינותן, בהסכמתן למעשים, ובכך ליצור את "הספק הסביר" הנדרש לסנגורים כדי לזכות את הנאשמים. התוצאה היא בדרך כלל שבירתה הנפשית של הנערה מהליך החקירה הקשה עד כדי סגירת התיק בזיכוי או בעסקת טיעון. לצד זכות חזקת החפות המקודשת של הנאשם, האם לא עומדת גם זכות הקטינים נפגעי העבירה שמצבם הנפשי לא יוחמר בהליך העדת?

נערו המעידות בהליך פלילי נשאלות שאלות הנוגעות לניסיון המיני, כגון: "היית בתולה?" או שאלות הנוגעות לגובהן ולהיותן "בעלות ממדי גוף" גדולים, וזאת בשל ניסיון משפטי להוכיח שהנאשם לא ידע כי הנערה קטינה שכן גופה "המפותח" העיד כי היא מבוגרת מכפי גילה.

הבניית הגוף כמוצג משפטי היא מסע פרידה חדש בין הנערה לגופה, מסע שמתחיל באירוע התקיפה המינית שבו הנפגעת מנתקת בין גוף פיזי לנפש שאינה בשלה דיה להתמודדות עם האירוע כאמצעי של הגנה. בהליך המשפטי נאלצת המתבגרת להעמיק את תהליך הפרידה מגופה שלה, ולציית לכחללי המערכת הנוגעת, בודקת, נוטלת דגימות ממנו, כאילו היה הגוף אובייקט נפרד מנפשה.

המערכת דורשת למעשה להבנות את הגוף

כאובייקט להוכחת קיום הנזק ולהוכחת האירוע עצמו. מריבוי התיקים שבהם טיפלתי אני מסיקה כי שורש הבעיה נעוץ בכך שקבוצת הקטינים והקטינות נפגעי עבירות מין אינה מוכרת כבעלת צרכים מיוחדים. אף שהנפגעות מאובחנות רפואית עוד קודם לתחילת ההליך כסובלות מהפרעת דחק פוסט-טראומטית, אין לכך כל משקל בביצוע חקירה נגדית המותאמת למצב הרפואי. החוויה הקשה מכל של המתבגרת באירוע העבירה המינית נובעת מאובדן השליטה על גופה ועל פרטיותה. כדי למצות את הדין עם הפוגע היא נדרשת לשלם מחיר גבוה של מסירת השליטה בגופה וויתור על פרטיותה, הפעם ויתור על הפרטיות לידי מערכת הצדק ולידי באי כוחו של הפוגע.

טוב עשה נשיא בית המשפט העליון אשר גרוניס כשהורה לחייב את כל השופטים העוסקים בתיקי עבירות מין לעבור השתלמות מקצועית בתחום הטרומה המינית. כעת צריך משרד המשפטים להחיל את כללי החוק לחקירה ולהעדה של חסרי ישע על נפגעי טראומה כרונית מעבירת מין.

תגובה

בעקבות הראיון שפורסם עם נציב תלונות הציבור על שופטים היוצא אליעזר גולדברג בגיליון 21 של כתב העת (אוקטובר 2013), מבקשת עו"ד אלוני-סדובניק להבהיר כדלקמן:

"ההתקפה האישית נגדי כעורכת הדין של קטינה נפגעת אונס קבוצתי איננה לגיטימית. זכותה של מרשתי לטעון טענותיה בפני הערכאות שיוחדו לכך זכות עורך הדין לייצג את גרסת לקוחו בנאמנות ללקוח. אין לייחס לעורכי דין המייצגים גרסה של לקוח טענות אישיות כלפיהם כמייצגים. נקיטת צעדים אישיים נגד עורך הדין המייצג לקוח כורתת את הענף עליו יושב מקצוע עריכת הדין ומאיינת את דיני השליחות, קל וחומר במקרה זה."